

znanstveno produblivanje specijalnih problema; knjige su prikladne za svakog inteligenta, napose za naše studente.

I Bogoslovna Akademija svojim marnim izdavanjem zaslužuje časno priznanje. **Z.**

Geysler, Augustin und die phänomenologische Religionsphilosophie der Gegenwart mit besonderer Berücksichtigung Max Scheler. Freiburg, Herder 1923.

Možda donekle pod utjecajem onoga novokantovskog smjera, koji odnema ruje empiričku stranu saznanja, stavljajući spoznajnotvorni izvor isključivo u inteligibilno zrenje, počima se (osobito u Njemačkoj) snažno razvijati približavanje platonsko-augustinskom shvaćanju religije. Umjesto posrednog, na iskustvu osnovanog saznavanja, ističe se duhovnoj intuiciji neposredna datost; a (metodički) otklanja se promatranje promjenljivih doživljaja s aposteriornom usvijesnom gradom, nastojeći refleksnim opažanjem u općim idejama uočiti originalno bitne momente. To je sasvim u duhu Husserlove fenomenologije, koja je samo svojom antiempiričkom tendencijom srodna navedenom novokantovskom smjeru, ali je antikantovska (upravo aristotelsko-objektivistička) time što spoznajnu vrijednost fundira u objektima (a ne u spoznajnom subjektu). Iz ovih noetičkih pretpostavki dolazi se do stava, koji (u relig. filozofiji) zabacuje posredno dokazivanje eksistencije Božje, a (u relig. psihologiji) postanak ideje o Bogu analitički otkriva u duhu ljudskom. Ali ova nas ideologija vodi u immanentizam, koji ugrožava spoznajnu realne eksistencije Božje: temeljnu osnovicu religije.

Zato je osobito važno, da se čitavi ovaj idejni pokret podvrgne kritici — tim većma, što se ga nastoji historijski svesti na sv. Augustina. Ne samo da se upozoruje na platonsko-augustinsku antiempiričku noetiku, nego se i u pitanju religije Augustinovo shvaćanje interpretira u smislu izravnog i neposrednog poznavanja Boga. Tako na pr. i Hessen ne čini logičke razlike između augustinskih »veritates aeternae« i božjeg bitka; a ipak je Augustin iz vječnih istina dokazno izvodio realni (ontološki) bitak božji. Geysler je bio zaista najpozvaniji, da u ove stranputice unese kritičkog osvjetljenja, pa je tome cilju valjano poslužila i naslovno spomenuta monografija. Izdana je kao Bd. I. Heft 3. među publikacijama katol. instituta za filozofiju u Kölnu (Albertus Magnus-Akademie).

Z.

J. Hessen, Die Religionsphilosophie des Neokantianismus. 2. izd. Herder 1924.

Ne samo kao historijska informacija, ova Hessenova monografija ima i svoje aktuelno značenje zato, jer se i u savremenoj relig. filozofiji nalazi podosta novokantovske natruhe. Kantovski je pravac doduše potiskivan fenomenološkim (Scheler, pa i R. Otto), ali su još lanijske godine izašla relig.-filoz. djela od Görlanda i Baucha (prvi iz marb., drugi bad. novokantovske škole).

Za razumijevanje novokantovske relig. filozofije treba pripaziti na razliku ideološkog stajališta, kako ga zastupa marburški smjer i badenski. Prvi (Cohen, Natorp) potpuno racionalizira spoznajnu (panlogizam), deducirajući iz logičkih oblika i same sadržaje; dočim potonji smjer (Windelband, Rickert) dopušta i sa-

držajnu (»iracionalnu) zbiljnost, koja nije logička konstrukcija. Ali — i to im je zajednički stav — zbaciti treba svaku realnu (svijest transcendentnu) zbiljnost, a po tom i metafiziku. Ovakav idealizam dakako ne uzima u obzir ikoje doživljaje, pa ni u relig. filozofiji.

Već iz rečenoga lako je razabrati neodrživost idealističke relig. filozofije. Racionaliziranjem može se doduše iskonstruirati neki relig. pojam, koji skladno ulazi u sklop čitavog filozofskog naziranja, ali onda je filozofija iznad religije, i religija je njezin produkt: a obrnuto, treba da se filozofija oslanja na empiričku religiju t. j. na sam fakat religije. Novokantovsko rezoniranje ignorira relig. psihologiju i svu povijest religije. U tome se povodi za pozitivizmom, koji također poznaje samo religiju razumske spekulacije, umjesto da induktivno izvede bitne elemente iz religije kao fakta u čovječanstvu i u pojedinačnoj svijesti. Pa kaošto pozitivisti, i novokantovci (osobito Natorp) deduciraju religiju iz etike, dovodeći ju tako u vezu s humanizmom: religion de l'humanité. Nastaju da je ovo negiranje prave religije od svih boljih poznavalaca religije već posve napušteno; odsuđuje ga Paulsen (Einleitung in die Philosophie), karikaturu ga zove Windelband (Einl. in die Philos.), a jednako Eucken, Tröltzsch i dr. I Paulsen kaže, da oduzeti joj svezu s transcendentnim, znači religiju uništiti. A nikakav pojam »etičkog ili humanističkog ideala« ne znači valjada transcendentnu realnost. —

Dakako i kod nas u ovom pozitivističkom duhu pripijevaju o religiji kao »etičkoj kulturi« po gdjejoj »filozofi«-sabirači, misleći da se u ovoj zemlji nitko ne bavi filozofijom.

Suprotno nazorima marburške škole uči badenski smjer, da se u pojmu religije svakako nalazi transcendentna zbiljnost, ali ovu zbiljnost smatra kao realizaciju etičke, estetske i logičke svijesti. I ovdje je dakle religija sekundarna tvorina, kojoj nipošto ne odgovara adekvatni pojam o Bogu, kako ga analiza otkriva u religijskoj svijesti. Upoznati činjenicu religije ne može se bez psihologije — i u tome je osnovna manjkavost novokantovske relig. filozofije. **Z.**

Jakob Schumacher, Hilisbuch für den katholischen Religionsunterricht. Erster Teil, der vorbereitende, prophetische und vorbildliche Charakter des Alten Testaments. Freiburg im Bressgau, Herder & Co.

Svrha je knjizi, da upotpuni i produbi starozavjetnu povijest, kako se predaje u školi. Naročito hoće auktor da istakne i upozori na ona mjesta, koja jasnije pokazuju, kako je stari zavjet priprava i tip za sve što se zbiva u Novom Zavjetu. Isto se tako uzima obzir na prorečki karakter St. Z. Sve se to pokazuje na pojedinim osobama i događajima. Djelo je doživjelo 10 izdanja te je tim samo pružilo najjači dokaz o svojoj unutarnjoj vrijednosti. Knjižica imade 56 stranica. Imade i priloženu kartu Palestine i nacrt Jeruzalema. Preporučamo knjižicu osobito kateketama.

